

บทที่ ๒



เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เด็กในช่วงวัย ๓-๖ ขวบ เป็นช่วงสำคัญแห่งการสร้าง เสริมบุคลิกภาพ และทัศนคติอันดีงาม เป็นช่วงที่สติปัญญาของเด็กเจริญเต็มที่ และพร้อมที่จะรับทุกสิ่งทุกอย่าง ประสพการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในวัยนี้ควรจะเป็น ประสบการณ์ที่เป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตในอนาคต การปูพื้นฐานการดำรงชีวิตเป็นความจำเป็นเท่าเทียมกันของการสร้างอาคารที่ถาวร ซึ่งจะต้องมีรากฐานอันมั่นคงพอที่จะรับน้ำหนักได้ เด็กที่มีรากฐานมั่นคงทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บ่มมีความเข้มแข็ง อดทน และพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นใจ

ก. เอกสารและการวิจัยเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน

๑. ประวัติของการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

การสอนเด็กวัยก่อนเรียนนั้น มีผู้ริเริ่มแนวการสอนครั้งแรกในโรงเรียนเด็กกำพร้า คือ โจฮานน์ เปสตาลอสซี่ (Pestalozzi 1746-1827) ดำเนินแนวการสอนตามแนวคิดของ รุสโซ วิธีสอนใช้ของจริงมาช่วยประกอบการสอน เป็นการสร้างสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้<sup>๑</sup>

ต่อมา เฟรด เดอริก เฟร็อบเอล (Frederik Froebel) ชาวเยอรมัน เคยทำงานร่วมกับ เปสตาลอสซี่ ในระยะหนึ่งเป็นผู้เปิดโรงเรียนอนุบาลขึ้นในเยอรมัน ที่เมือง แบลคเคินเบอร์ก เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า Kinergarten (สวนเด็ก) วิธีสอนเพิ่มเติมจาก เปสตาลอสซี่ โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ การเล่นเครื่องเล่น ซึ่งเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่าต่อเด็กมาก เขาได้เน้นหนักให้เห็นถึง

---

<sup>๑</sup> ชัยยงค์ พรหมวงศ์, นวัตกรรมการศึกษาและการสอนระดับอนุบาล (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔), หน้า ๑๐.

ความจำเป็นในการจัดตั้งสถาบันผลิตครู ฝึกอบรมวิชาครูเพื่อไปสอนเด็กให้มีประสิทธิภาพ เฟอร์เรอเบล เห็นความสำคัญของเด็กอนุบาลมาก ผลงานที่ปรากฏทำให้มีผู้ขนานนามว่า "บิดาแห่งการศึกษาอนุบาล"<sup>๑</sup>

ต่อมา มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori 1870-1952) แพทย์หญิงและนักจิตวิทยาชาวอิตาลี เริ่มงานกับเด็กยากจนในกรุงโรมเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๗ ได้ประดิษฐ์วัสดุของเล่นต่าง ๆ เพื่อเน้นการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม การเขียนโดยตั้งบ้านเด็กในย่านสลัมในกรุงโรม โดยเน้นหลัก ๓ ประการ คือ<sup>๒</sup>

๑. ปรับงานโรงเรียนให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน
๒. ให้เสรีภาพของนักเรียนโดยปราศจากการเผด็จการจากครู
๓. ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนของร่างกาย เพื่อให้เด็กแยกและใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว

วิธีสอนแบบ มอนเตสซอรี ได้รับความนิยมนกย่องมากในขณะนั้น และได้แพร่หลายไปสู่ยุโรป และอเมริกา

## ๒. การอนุบาลในประเทศไทย

การอนุบาลในประเทศไทย เริ่มในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เสนาบดีกระทรวงธรรมการคือ เจ้าพระยาอรรคมหาคินทร์ ได้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ฉบับแรก ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๖๑ ได้กำหนดไว้ในลักษณะ ๔ มาตราที่ ๒๗ ว่า

"... โรงเรียนอนุบาล เป็นโรงเรียนที่ประสงค์มุ่งเอาการเลี้ยงดูเด็กอ่อนเป็นส่วนใหญ่ และสอนให้เด็กรู้อ่าน รู้เขียน นับไปพลางในระหว่างนั้นด้วย โรงเรียนเช่นนี้ครูอนุบาลไม่ต้องมีประกาศนียบัตรอย่างใดก็ควรเป็นได้"<sup>๓</sup>

<sup>๑</sup> ชัยยงค์ พรหมวงศ์, นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาล, หน้า ๑๐.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

<sup>๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ไม่ได้เน้นถึงความสำคัญเท่ากับการจัดการศึกษาในระดับอื่น ๆ

แผนการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๐๓ เป็นครั้งแรกที่ได้กำหนดการศึกษาระดับอนุบาลขึ้น โดยให้มีชั้นอนุบาล ๑, ๒ หรือ ๓ และในช่วงที่ผ่านมา เด็กที่ได้รับการศึกษาในระดับนี้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อยู่ในเมือง พ่อแม่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๔ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน อันจะ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และได้เน้นถึงความสำคัญของเด็กวัยก่อนเรียนหรือเด็กปฐมวัย เป็นจุดสำคัญของการเข้าหมายดังนี้

๑. รัฐจะจัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในระดับท้องถิ่น โดยจะสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนจัดให้มากที่สุด
๒. รัฐจะจัดการศึกษาระดับนี้ โดยจัดเพื่อเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมและเพื่อการค้นคว้าวิจัย อันจะช่วย เสริมสร้างคุณภาพให้การดำเนินการ
๓. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย จะมุ่งการอบรมเลี้ยงดู เพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการอันถูกต้อง บริการทางด้านสาธารณสุข ตลอดจนการเตรียมเด็ก ให้มีความพร้อมทุกด้าน เพื่อเข้ารับการศึกษาระดับต่อไป
๔. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น อาจจัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียน โดยจัดอยู่ในรูปสถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์เด็กปฐมวัย และชั้นเด็กเล็ก หรืออยู่โรงเรียนอนุบาลก็ได้
๕. การกำหนดช่วงอายุ ควรให้ยืดหยุ่นตามสภาวะท้องถิ่น .ไม่ควรจัดโดยจำกัดจำนวนปีละชั้นเรียน<sup>๑</sup>

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ: แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๕๖-๕๘.

ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่จัดบริการสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนจำแนกได้ดังนี้

๑. หน่วยงานที่ให้การศึกษา และพัฒนาในชั้นอนุบาล หรือเตรียมประถมศึกษา เตรียมให้เด็กมีความพร้อมทางด้านวิชาการที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ หน่วยงานประเภทนี้ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการโดยรัฐและเอกชนรวมทั้งหมด ๓,๓๑๒ หน่วย

๒. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู ให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อแบ่งเบาภาระของมารดา หน่วยงานดังกล่าวได้แก่โครงการพัฒนาเด็กเล็กของกรมพัฒนาชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กกลาง วันของสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร ศูนย์โภชนาการของกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เอกชน ภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์ รวมทั้งหมด ๑,๑๗๒ หน่วย

๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

สมัย วิชิตสงคราม ได้ศึกษานโยบายและวิธีดำเนินงานบริการดูแล และการศึกษาสำหรับเด็กวัยก่อนประถมศึกษาของประเทศ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาปรากฏว่า ทุกประเทศขาดมาตรฐานทางปรัชญา และคุณค่าทางการศึกษาที่จะนำมาใช้ควบคู่กับการวิจัย การตัดสินใจในชั้นนโยบายระดับชาติ ขึ้นอยู่กับผลงานวิจัยแต่เพียงประการเดียว จนเป็นเหตุให้เกิดความผิดพลาด และความไม่แน่นอนในการดำเนินงาน ทำให้สิ้นเปลืองเวลาและทรัพยากรเกินกว่าความจำเป็น และการดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย ในระบบการบริหารงานเกี่ยวกับการจัดการบริการการศึกษาและดูแลเด็กเล็ก ประเทศที่ทำการศึกษารวิจัย ยังแยกความรับผิดชอบกันอยู่หลายหน่วยงาน ซึ่งย่อมทำให้ขาดเอกภาพและการประสานงานที่ดี<sup>๑</sup>

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๑๗๔-๑๗๖.

ผลการศึกษามีสอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปี พุทธศักราช ๒๕๒๑ ปรากฏผลการศึกษารวบรวมดังนี้

๑. ศูนย์สำหรับ เด็กมีมาตรฐานแตกต่างกันมาก นอกจากนี้บริการของศูนย์ยังไม่ครอบคลุม ถึงเด็กที่ยากจน ทำให้เด็กเหล่านั้นเกิดการเสียเปรียบ เมื่อเข้ามาอยู่ในชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ บริการต่าง ๆ ยังไม่กระจายไปถึงเด็กที่ด้อยโอกาสประเภทอื่น ๆ ด้วย
๒. รัฐบาลคนโยบายในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดการลงทุนที่ซ้ำซ้อนกันในรูปของบริการสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนในท้องถิ่นเดียวกัน
๓. ศูนย์ขาดมาตรฐาน การดำเนินงานในด้านการวางแผนการสอนให้มีคุณภาพ ขาดการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ขาดบุคลากรที่มีมาตรฐาน ทำให้บริการที่มีอยู่ไม่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก
๔. รัฐบาลคนนโยบายที่แน่นอนในการฝึกบุคลากร ขาดการนิเทศงานที่เหมาะสม การติดตามดูแลการปฏิบัติงานของศูนย์ยังไม่รัดกุม
๕. ท้องถิ่นที่ยากจนให้การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์น้อยมาก ทำให้บุคลากรบางประเภทที่ด้อยค่าค่าตอบแทนจากท้องถิ่นได้รับค่าตอบแทนต่ำ
๖. บิดามารดาขาดความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก ทำให้เกิดปัญหาทางด้านโภชนาการ และขาดการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา นอกจากนี้ยังขาดความเข้าใจในเรื่องเตรียมความพร้อม จึงมักต้องการให้ศูนย์สอนหนังสือแก่เด็ก<sup>๑</sup>

เด็กวัย ๓-๖ ขวบ ต้องการเตรียมตัวไปสู่การเรียนนอกบ้าน การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และหัดช่วยตัวเองมากกว่าการ "เรียนวิชา" ดังนั้นโรงเรียนอนุบาลที่ดีจึงควรเป็นสถานที่ที่จะให้เด็กมีโอกาสก้าวออกจากครอบครัวไปมีความสัมพันธ์กับครูและเด็กอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน หัดทำกิจวัตรประจำวัน เช่นช่วยตนเองในการรับประทานอาหาร ทำความสะอาดตนเอง ไปส้วมเอง แต่งตัวเอง

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลการวิจัยการจัดศูนย์เด็กวัยก่อนเรียน ในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔-๑๕.

และเล่นกับเพื่อน ๆ โดยรู้จักให้และรู้จักรับ ทั้งนี้ควรอยู่ในความควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดของคุณครู<sup>๑</sup>

โรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนแรกที่จะแยกเด็กออกมาจากพ่อแม่ผู้ปกครอง หย่าเด็กจากแม่ จึงต้องสร้างบรรยากาศให้สวยงาม มีสิ่งแวดล้อมคล้ายบ้าน สิ่งที่โรงเรียนควรจัดให้เด็กคือ

๑. ความรัก เด็กต้องการความรักอย่างสม่ำเสมอ โดยเสมอต้นเสมอปลาย
๒. ความปลอดภัย เด็กทุกคนต้องการให้ตนเองอยู่ในสภาพที่ปลอดภัย ร่างกายก็ได้รับอาหาร มีเสื้อผ้าเพียงพอ มีเพื่อน และไม่ถูกรังควานจากผู้อื่น

๓. ความเป็นอิสระและเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง

๔. คำแนะนำที่เชื่อมั่นมีเหตุผลและชอบเลียนแบบ ผู้ใหญ่ต้องคำนึงถึงผลที่จะมีต่อเด็ก

๕. ความคุ้มครองป้องกัน เด็กต้องการสิ่งที่แข็งแกร่งกว่ามาคุ้มกัน

๖. เหตุผลต่าง ๆ เด็กมักเป็นคนช่างซัก ช่างถาม ผู้ใหญ่ต้องตอบอย่างไม่ปิดเป็น<sup>๒</sup>

ภายในโรงเรียนมีผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบคือครูใหญ่ ครู และภารโรงหรือพี่เลี้ยงเด็ก ครูใหญ่ควรมีความรู้ทางจิตวิทยาเด็กเล็ก และดูแลให้ครู ภารโรงหรือพี่เลี้ยงเด็กปฏิบัติตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ในการพัฒนาความเจริญทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กได้อย่างเหมาะสม

ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้แสดงความเห็นว่าสังคมและการปะทะสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จะสามารถปรับพฤติกรรมและสร้างรูปแบบวิถีทางดำเนินชีวิตให้แก่มนุษย์ได้ ในขั้นต่อเนืองของขั้นพัฒนาการมนุษย์ของ ฟรอยด์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่บุคคลแรกเกิดจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคลจะจำกัดอยู่เพียงบิดามารดา พี่น้อง เพื่อน ๆ และครูเท่านั้น บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการให้ประสบการณ์พื้นฐานต่อการดำเนินชีวิตของ

<sup>๑</sup> จวีวัฒน์ จุลยานนท์, คุยกับหมอเรื่องลูก (กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์, ๒๕๐๔), หน้า ๑๔๗.

<sup>๒</sup> กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือครูเด็กวัยก่อนเกณฑ์บังคับ (กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑-๓.

### เด็กต่อไป <sup>๑</sup>

ครอบครัวที่จะต้องจริงจังรักเด็ก พร้อมทั้งจะอุทิศเวลาเพื่อเด็ก พยายามมองหาทางที่จะช่วยพาให้เด็กไปสู่จุดหมายปลายทางที่ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ และจะต้องยอมรับอุปนิสัยที่ไม่ค่อยดีของเด็ก เพื่อหาทางแก้ไขเท่า ๆ กับยอมรับสิ่งที่ดี ครอบครัวที่ดีควรเป็นดังนี้

๑. จะต้องรักเด็กจริง ๆ สนุกสนานร่วมกับเด็กแต่ละคนอย่างทั่วถึง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
๒. ยอมรับความจริงในความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสแก่เด็กแต่ละคนได้ประสบผลสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจ เรียนรู้ถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวเข้าสู่สังคมกลุ่มต่าง ๆ ได้
๓. พยายามมองหาส่วนดีในตัวเด็ก เพื่อใช้วิธีชมเด็กอย่างฉลาด เพื่อให้เด็กที่มีปัญหาได้มีบุคลิกที่ดี
๔. ใช้วิธีแนะแนวทางอย่างฉลาด ระมัดระวังเพื่อควบคุมการบารบาท รวมทั้งความปลอดภัย และควรปล่อยให้เด็กได้มีส่วนร่วมด้วยโดยมีขอบเขต
๕. พูดกับเด็กช้า ๆ และชัดเจนชัดคำ เพื่อให้เด็กทั้งชั้นได้ยินโดยทั่ว แต่ไม่ถึงกับตะโกน
๖. ไม่ตอฎกเหยียดหยามเด็ก และไม่ปล่อยให้เด็กหัวเราะเยาะเพื่อน เมื่อเพื่อนทำผิดหรือทำพลาด ความผิดของเด็กส่วนน้อยหรือคนเดียวไม่ควรให้ทั้งชั้นเห็ดรื้อน <sup>๒</sup>

ราตรี สุวรรณโพธิ์ศรี ศึกษาริวิจัยความต้องการการรอนุบาลศึกษา ความต้องการครอบครัว และสภาพการจัดอนุบาลศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๑

<sup>๑</sup> Don C. Dinkmeyer, Child Development: The Emerging Self (New Delhi Pentice-Hall of India Private, Ltd., 1967), pp. 78-178.

<sup>๒</sup> บุญเยี่ยม จิตรดอน, คู่มือครูเด็กวัยก่อนเกณฑ์บังคับ (กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพาณิชย์, ๒๕๒๐), หน้า ๑๓-๑๔.

### ผลการศึกษาวิจัยปรากฏว่า

๑. ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไปมีความต้องการทางอนุบาลศึกษาไม่แตกต่างกัน
๒. ประชาชนในเขตอำเภอขึ้นต่าง ๆ มีความต้องการไม่แตกต่างกัน
๓. ประชาชนอาชีพต่าง ๆ มีความต้องการไม่แตกต่างกัน
๔. ประชาชนในเชียงใหม่มีความต้องการอนุบาลศึกษาในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

ในสภาพของการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลปรากฏผลวิจัยว่า เอกชนรับผิดชอบมากกว่ารัฐ เขตอำเภอชั้น ๑ มีโรงเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอชั้น ๒, ๓, ๔ ตามลำดับ ส่วนอำเภอชั้น ๕ ไม่มี และประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลจัดการอนุบาลศึกษาในลักษณะของชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา และต้องการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดบริการด้านอนุบาลร่วมกับรัฐบาล<sup>๑</sup>

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาระดับเด็กวัยก่อนเรียนนั้น ประชาชนที่มีฐานะดีและปานกลางมีความต้องการมาก แม้จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกับฝ่ายรัฐบาล แต่ในระดับชนบทอยู่ห่างไกล และฐานะเศรษฐกิจไม่ค่อยดีนั้น ส่วนมากจะพึ่งการจัดการศึกษาของเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยมอบให้พระภิกษุที่ว่างจากงานทางศาสนา ทำการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จำเนียร น้อยท่าช้าง ได้ศึกษาและวิจัยการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในเขตการศึกษา ๔ ผลการศึกษาวิจัยปรากฏว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของโรงเรียนในโครงการส่งเสริมของเขต ประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้สอนมาก เพราะผู้สอนไม่ได้รับการอบรมดูแล และเลี้ยงดูเด็กเล็ก ผู้สอนได้รับค่าตอบแทนต่ำ ขาดทุนในการดำเนินงาน<sup>๒</sup>

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลการวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๖-๘.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๑๐.



ข. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

ภิญโญ สาธร ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า "คือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน"

การบริหารงานทุกชนิดจัดได้ว่า เป็นศาสตร์และศิลป์ ที่ว่าการบริหารเป็นศาสตร์ก็เพราะว่าการบริหารมีหลักเกณฑ์แน่นอน การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผลของการบริหารจะเกิดขึ้นในทำนองเดียวกันทุกครั้ง ถ้าบุคคล สภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัตถุประสงค์เหมือนกัน หลักการหรือหลักเกณฑ์ในการบริหาร เรียนรู้หรือเลียนแบบกันได้ และถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นได้

การบริหารเป็นศิลป์ เพราะบางทีการบริหาร ผู้บริหารไม่อาจใช้หลัก เกณฑ์หรือทฤษฎีใด ๆ ของวิชาบริหารได้ ความสำเร็จในการบริหารขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ และประสิทธิภาพส่วนตัวของผู้บริหาร รวมทั้งขอบประ เພີในการบริหารหรือเหตุผลอย่างอื่น ซึ่งมีส่วนทำให้การบริหารได้รับความสำเร็จ เทคนิคการบริหารดังกล่าว ผู้อื่นจะทำตามอย่างไม่ได้ จะถ่ายทอดความรู้ในการบริหารแบบนั้นให้ผู้อื่นทำ เพื่อผลสำเร็จดังกล่าวแบบเดียวกันไม่ได้ แม้ผู้บริหารคนเดิมจะทำอย่าง เดิมอีก บางทีก็ไม่ประสบผลสำเร็จเหมือนกัน<sup>๑</sup>

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการบริหารใด ๆ จะขาดเสียซึ่งองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ ไม่ได้เป็นอันขาดคือ

๑. คน ได้แก่บุคคลหรือบุคลากรในหน่วยงาน
๒. เงิน ได้แก่ทุนหรืองบประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
๓. วัสดุ ได้แก่อุปกรณ์ อาคารสถานที่
๔. การจัดการหรือเทคนิคการบริหาร<sup>๒</sup>

<sup>๑</sup> ภิญโญ สาธร, การบริหารงานบุคคล (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑๐.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

ในการบริหารงานในปัจจุบัน ได้ใช้กระบวนการแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นแบบที่ดีที่สุด กูลิค (Culick) และ เออร์วิค (Urwick) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ ๗ ประการ เรียกว่า "พอสคอรับ" (Posdcorb) อันได้แก่ การวางแผนตามนโยบาย วิธีการจัดการที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน การจัดบุคคลหรือเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติ การอำนวยความสะดวกสิ่งการ ความร่วมมือทั้งในและนอกหน่วยงาน การรายงานผลปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์ และการจัดงบประมาณ ซึ่งถือว่าเป็นแนวการหรือขั้นตอนที่จะทำให้การบริหารดำเนินไปได้จนบรรลุเป้าหมาย<sup>๑</sup>

การบริหารการศึกษาหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ผู้ใหญ่หรือสมาชิกทุกประเภทของสังคม ให้เจริญงอกงามทุก ๆ ด้าน เช่นความรู้ ความสามารถ เข้าวินิจฉัย ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ทัศนคติ กำนियม คุณธรรม วัฒนธรรม ศีลธรรม จรรยา มารยาท การสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกที่ดี และประสิทธิภาพของสังคม เพื่อความสุขความเจริญของคนเอง ในการดำเนินชีวิตของสังคม<sup>๒</sup>

งานบริหารการศึกษาตามความคิดเห็นของ ฟิสค์ (Fisk) พอสรุปได้ ๔ ประการคือ

๑. งานบริหารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
๒. งานบริหารต่าง ๆ เกี่ยวกับการขยายหรือปรับปรุงโอกาสทางการศึกษา หรือวิชาการต่าง ๆ ของโรงเรียน
๓. งานบริหารงานบุคคล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูหรือบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่าย

<sup>๑</sup> สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๗-๘.

<sup>๒</sup> ภิญโญ สาร, การบริหารงานบุคคล (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑.

๔. งานบริหารงานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ บริเวณและบริการต่างๆ ทางการศึกษาของโรงเรียน อันอาจรวมถึง การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนด้วย<sup>๑</sup>

เมอร์ลี (Merle) ได้สรุปวัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนว่า

"... การเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา สนใจต่อการศึกษาของท้องถิ่น และ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวาง เป้าหมาย พัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยยึดโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเสนอความรู้ ความก้าวหน้า รวมถึงเป็นการแก้ไขข้อข้องใจ ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน ..."<sup>๒</sup>

ในเรื่องการบริหารทางวิชาการ ภิญโญ สาธร ได้สรุปว่า

"... ครูใหญ่หรือผู้บริหารโดยทั่วไปจะกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปให้ครูทุกคน ครูใหญ่ จึงอาศัยเทคนิคการรู้จักใช้คน มากกว่าสอนคนอื่นว่าเขาควรทำอะไร ผู้บริหารเพียงแต่ดูแล ให้ครูทำงานที่ดีที่สุด และใช้ความสามารถเต็มที่เท่านั้น ..."<sup>๓</sup>

ในเรื่องการบริหารงานส่วนบุคคล สมพงษ์ เกษมสิน ได้สรุปไว้ว่า

"... เทคนิคการบริหารงานบุคคล เป็นเทคนิคในการเลือกสรรคนใหม่ และใช้คนเก่าในลักษณะ ที่ให้ได้ผลงาน และการบริการจากการปฏิบัติงานของบุคคล เหล่านั้นมากที่สุด ทั้งปริมาณและคุณภาพ ..."<sup>๔</sup>

<sup>๑</sup> ภิญโญ สาธร, การบริหารบุคคล, หน้า ๒๔.

<sup>๒</sup> Merle R. Sumption, School Community Relationships (New York: McGraw-Hill Book Co., 1966), pp. 104-106.

<sup>๓</sup> ภิญโญสาธร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

<sup>๔</sup> สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคลแบบใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๖.

ในเรื่องการบริหารงานกิจการนักเรียน พณีส พันนาคินทร์ ได้ให้ความเห็นว่า

"... กิจการนักเรียนได้แก่ กิจกรรมทั้งปวงที่จัดให้เพื่อเป็นการประกอบหรือเสริมหลักสูตรในการให้การศึกษา แก่นักเรียนนอกห้องเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตรทั้งหลายที่นักเรียนจัดทำตลอดจนบริการเพื่อสวัสดิการที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กนักเรียน ..."<sup>๑</sup>

ในเรื่องการบริหารงานธุรการของโรงเรียน เคซวิก และ ดีคอค (Kezevick and Dekock) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับงานธุรการโรงเรียนว่า

"... การบริหารงานธุรการ เป็นงานบริหารส่วนหนึ่งที่น่าจะสำคัญ อันเกี่ยวกับการจัดหา การใช้จ่าย การทำบัญชี การบำรุงรักษา การจัดหน่วยงาน และดูแลเกี่ยวกับการเงิน และวัสดุอุปกรณ์ ให้มีประสิทธิภาพที่จะช่วยสนับสนุน ให้บุคลากรในโรงเรียน ใช้ความพยายามทำงานอย่างสูงสุด เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ..."<sup>๒</sup>

จากการบริหารงานทางด้าน เกี่ยวข้องกับชุมนุมชน งานบริหารงานทางด้านวิชาการ งานบริหารงานบุคคล และงานธุรการ สรุปได้ว่าเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน เพราะโรงเรียนนั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับชุมนุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และต้อง เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น งานวิชาการนั้น เป็นจุดประสงค์ ในการจัดตั้งโรงเรียน จะต้องให้บุคลากรคือครูทุกคนได้แสดงความรู้ของเขอย่างเต็มที่ และพยายาม ให้มีการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่เด็กมากที่สุด ส่วนงานธุรการนั้น เป็นงานด้านส่งเสริม และสนับสนุนในการเรียนการสอน การสนับสนุน เปรียบ เป็นพลังงานที่จะช่วยให้ เครื่องจักรทำงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ งานทั้ง ๔ ด้านที่กล่าวมานั้น ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญทุก ๆ ด้านอย่างมีแผนงาน และ เท่าเทียมกัน จึงจะได้ประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระชัย ปุระณะโชติ และคณะ ได้วิจัยพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด

<sup>๑</sup> พณีส พันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓), หน้า ๑๖๒-๑๖๗.

<sup>๒</sup> S.J. Kezevick and H.C. Dekock, "Business Administration Public School." Encyclopedia of Educational Research Third Edition, (1960): 161.

เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคกลางที่พบว่า ทั้งผู้บริหาร และครูอาจารย์โรงเรียน ประถมศึกษาในภาคกลาง ร้อยละ ๗๕ มีความเห็นว่า ครูใหญ่หรือผู้บริหารควรให้ความสำคัญทางด้าน ชุมชน ด้านวิชาการ ด้านบริหารบุคคล และด้านธุรการ เท่า ๆ กัน<sup>๑</sup>

ค. เอกสารและการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กวัยก่อนเรียน

การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรม เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ได้รับ นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ยอมรับว่าการเรียนรู้จะต้องมีพื้นฐาน อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างในตัว ผู้เขียน ดิคคินสัน (Dickinson) ได้สรุปข้อตกลงทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการให้นิยามคำว่า การเรียนรู้ ไว้ดังนี้

๑. การเรียนรู้ทำให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
  ๒. การเรียนรู้เป็นผลของการปฏิบัติ
  ๓. การเรียนรู้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรขึ้น เมื่อสิ่งที่เรียนมีความสัมพันธ์กับตัวผู้เรียน<sup>๒</sup>
- โครน บาก (Cron Bach) ได้ให้แนวคิด ๗ ประการในองค์ประกอบของการเรียนรู้ดังนี้
๑. จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ในการเรียน
  ๒. ความพร้อมในการเรียน หมายถึงสภาพของผู้เรียนพร้อมที่จะแสดงออกได้ทั้งในการใช้

ภาษา การสังเกต พื้นฐานประสบการณ์เดิม และอื่น ๆ ความพร้อมขึ้นอยู่กับระดับของวุฒิภาวะทาง กาย ใจ และสติปัญญา

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา, ๒๕๒๒ หน้า ๒๔๗-๒๔๘.

<sup>๒</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ทฤษฎีและหลักการสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กวัยก่อนเรียน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔-๑๕.

๓. สถานการณ์ หมายถึงสภาพแวดล้อมตัวผู้เรียน อันเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลอื่น ๆ องค์ประกอบของการเรียนรู้ ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

๔. การแปลความหมาย หมายถึง การที่ผู้เรียนแปลสถานการณ์ที่จะลงมือปฏิบัติ โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจ การคาดการณ์ การทำนายผลมีความสำคัญต่อการเรียนรู้มาก

๕. การปฏิบัติ

๖. ผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำหรือการตอบสนอง ได้ผลตามที่คาดหวังหรือไม่

๗. การแสดงปฏิกิริยาต่อความผิดหวัง หากความผิดหวังเกิดขึ้น ผู้เรียนไม่อาจ ตอบสนองความต้องการของตน จึงพยายามหาทางเพื่อให้สมความมุ่งหวัง<sup>๑</sup>

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) เรียกว่าทฤษฎีสัมพันธ์เกี่ยวโยง

การวางเงื่อนไขต่อผู้เรียน เมื่อมีการตอบสนองเกิดขึ้น การตอบสนองจะมาเชื่อมกับสิ่งเร้า ตัวเชื่อมนั้นเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงภายในระบบประสาท ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เมื่อเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยใช้การลองผิดลองถูกในขั้นต้นผู้เรียนจะเรียนรู้ ต้องอาศัยความพร้อมทางค่านประสาท การกระทำซ้ำจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และการตอบสนองจะมีกำลังขึ้น ถ้าหากเกิดผลทำให้ผู้เรียนพึงพอใจ และจะอ่อนลง หากเกิดผลทำให้ไม่พึงพอใจ

ตามแนวคิดของ ธอร์น ไดค์ (Thorndike) ที่ใช้ในการเรียนการสอน เด็กวัยก่อนเรียน ในการจัดสิ่งเร้าต่าง ๆ กระตุ้นความสนใจของเด็ก เพื่อให้เกิดการตอบสนอง การสร้างแรงจูงใจ การให้รางวัล เพื่อให้เด็กพอใจในการเรียน ครูผู้สอนควรจัดหาอุปกรณ์ที่น่าสนใจ และเหมาะกับการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กฎแห่งผลเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ได้ แต่กฎแห่งการฝึกหัดนั้น ต้องมีรากฐานอยู่ที่ผู้ฝึกหัดมีความตั้งใจ สนใจ เข้าใจถึงเป้าหมายและคุณค่าของสิ่งที่ตนทำซ้ำ ๆ<sup>๒</sup>

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๖.

<sup>๒</sup> เดโช สวานานนท์, จิตวิทยาสังคม (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๐)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) Operant Conditioning หรือ Type R. Conditioning หรือเรียกง่าย ๆ ว่า เจื่อนไขการกระทำหรือการปฏิบัติการ

Skinner เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การตอบสนอง และการเปลี่ยนแปลงอัตราตอบสนอง จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการเสริมแรง สิ่งเร้าที่ทำให้อัตราตอบสนองเปลี่ยนแปลง เราเรียกว่า ตัวเสริมแรง

ทฤษฎีวางเจื่อนไขนั้น นำไปใช้ในด้านการเรียนการสอนได้โดยครูสร้างเจื่อนไขที่เกี่ยวกับสภาวะทางอารมณ์ของเด็ก ให้เกิดความรู้สึกอยากเรียน การลบพฤติกรรมที่วางเจื่อนไข ครูทำได้โดยพยายามทำให้สิ่งเร้าเทียมน้อยลง จนไม่อยู่ในระดับที่เด็กจะเกิดการตอบสนอง และพฤติกรรมที่ครูไม่ต้องการจะค่อย ๆ หายไป<sup>๑</sup>

ทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยากลุ่ม เกสตัตอลท์ (Gestalt) นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีแนวคิด ว่า

คนเราจะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะส่วนรวมก่อน หลังจากนั้นจึงแยกเป็นส่วนย่อย เมื่อคนเราประสบปัญหาใด ๆ ก็ตาม จะเรียนการแก้ปัญหาด้วยการจัดแบบขึ้นใหม่ ในขณะที่เขากำลังหาแนวแก้ปัญหา เขาจะมองเห็นสถานการณ์ในแนววิธีทางใหม่ เราเรียกว่าการหยั่งรู้<sup>๒</sup>

การนำเอาแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่ม เกสตัตอลท์ ไปใช้ในการเรียนการสอน ควรเน้นประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ปัญหาที่จะแก้ควรมีการจัดลำดับ แนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ และเห็นความสัมพันธ์ของปัญหาที่ปรากฏอยู่ โครงสร้างของปัญหาควรประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เตรียมไว้อย่างเป็นระเบียบและพร้อมมูล เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นแนวทางได้เร็วขึ้น การสอนในเด็กเล็กเช่น การสอนภาษาเป็นข้อความก่อน จึงสอนแยกเป็นคำ ๆ

<sup>๑</sup> เดโช สนวนานนท์, จิตวิทยาสังคม, หน้า ๖๕.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔-๘๐.

ทฤษฎีการเรียนรู้ของเด็กตามทฤษฎีของ เปียร์เจต์ (Piaget) เป็นขบวนการที่เกิดจากการทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง ปฏิบัติการโดยการใช้การปรับเข้าสู่โครงสร้างและปรับขยายโครงสร้าง สร้างโครงสร้างขึ้นมาใหม่ และขยายโครงสร้างทางสติปัญญาให้กว้างขวางออกไป เปียร์เจต์ จึงเน้นขบวนการทำงานภายในตัวผู้เรียนมากกว่าสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นผู้เรียน สิ่งที่มากระตุ้นนั้นควรอยู่ในระดับวุฒิภาวะของเด็กสามารถเข้าถึง การจัดประสบการณ์ที่มีคุณค่า หรือกิจกรรมในการสอนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การที่เด็กได้กระทำกับวัตถุต่าง ๆ จะเสริมสร้างการเรียนรู้ได้ ครุมีความสำคัญแต่เป็นเพียงผู้ร่วมมือ

ทฤษฎีของเปียร์เจต์นี้ เป็นประโยชน์ในการจัดเนื้อหาหลักสูตร กล่าวคือ หลักสูตรของเด็กเล็ก ควรอยู่ในลักษณะที่เป็นกิจกรรมต่อเนื่อง ๆ ตัวเด็ก โดยเฉพาะกิจกรรมทางการเคลื่อนไหว การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญา จึงมีคุณค่ายิ่งต่อตัวเด็ก และสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง<sup>๑</sup>

การสอนการเรียนรู้เพื่อวางเงื่อนไขของ ปาฟลอฟ (Pavlov) ใช้กับเด็กได้ดีกว่าแบบอื่น การลบลบพฤติกรรมที่ครูไม่ต้องการ หรือการสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมที่ครูต้องการ อาศัยการวางเงื่อนไขที่ครูสร้างขึ้น และ เด็กเล็กสามารถที่จะ เรียนรู้ได้ รางวัลและการลงโทษยังมีความสำคัญมากสำหรับเด็กในวัยนี้ และจะขาดไม่ได้ในการสร้างนิสัยและระเบียบวินัยที่ดี<sup>๒</sup>

กิตติยวดี บุญซื่อ และคณะ ทดลองสอนชั้นอนุบาลโดยเตรียมเด็กให้พร้อม เพื่อเรียน เน้นความคิด ไม่เน้นความจำ และไม่เน้นการเขียนหนังสือ แต่มุ่งฝึก ๓ ประการคือ ข้างสังเกต ข้างคิด และเป็นตัวของตัวเอง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ระหว่างนักเรียนในโครงการและนอกโครงการ เมื่อนักเรียนทั้งสองกลุ่มผ่านการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในระบบการเรียนการสอน

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ทฤษฎีและหลักสำคัญ เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กวัยก่อนเรียน, หน้า ๒๐-๒๑.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.



ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๕-๒๕๒๐ ผลการศึกษาวิจัยปรากฏว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน แม้นักเรียนในโครงการทดลองจะไม่ได้ผ่านการเรียนในด้านวิชาการตั้งแต่ชั้นอนุบาล แต่เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ และปีที่ ๔ ก็มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างไปจากเด็กที่เรียนวิชาการมาตั้งแต่ชั้นอนุบาล<sup>๑</sup>

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ แท้ คงหัวรอบ ซึ่งได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่ผ่านชั้นเด็กเล็ก กับนักเรียนที่ไม่ได้ผ่านชั้นเด็กเล็ก โดยเก็บข้อมูลการสอบปลายปีชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๑๔ ของโรงเรียนในจังหวัดอุทัยธานี เฉพาะวิชาสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ของนักเรียนที่ผ่านชั้นเด็กเล็ก และไม่ได้ผ่านชั้นเด็กเล็กที่สอนอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน<sup>๒</sup>

ทริ แทนหนู ได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนชั้นเด็กเล็ก ในสามจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ในด้านสภาพแวดล้อมทางภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม การบริหารและการนิเทศการศึกษา ครูที่สอน หลักสูตรแบบเรียน คู่มือครู สื่อสารการเรียน การวัดผลและการประเมินผล ผลการศึกษาวิจัยปรากฏปัญหาเรียงตามลำดับคือ ปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียน การบริหารและการนิเทศ หลักสูตรแบบเรียน คู่มือครู การวัดผลและการประเมินผล และครูที่สอน<sup>๓</sup>

ส่วนการพัฒนาทางการช่วยเหลือนตนเอง ศิริกุล ศศิณีรัตติกัย พบว่า เด็กส่วนใหญ่ช่วยเหลือนตนเองได้ ในการอุจจาระ ปัสสาวะ ล้างมือ รับประทานอาหาร หลีกเลี่ยงขायไม่แตกต่างกัน ลูก

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลการวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๓-๕.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๖.

<sup>๓</sup> ทริ แทนหนู, "ปัญหาการสอนชั้นเด็กเล็กในสามจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย"

(วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๗-๑๒๔.

คนรองช่วยเหลือตนเองได้มากกว่าลูกคนโต เด็กฐานะ เศรษฐกิจกำ ช่วยเหลือตนเองได้ดีกว่า เด็ก เศรษฐกิจสูง และ เด็กภาคเหนือช่วยเหลือตนเองได้มากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ<sup>๑</sup>

ง. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครูและการสอน

ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา การฝึกหัดครูได้ก้าวหน้าไปมาก ทั้งปริมาณและคุณภาพ อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูมีคุณภาพสูง ครูในโรงเรียนประถมและมัธยมมีวุฒิเพิ่มมากขึ้น ในปี ๒๕๔๗ ครูประถมมีวุฒิเพียง ๓๐% เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๑๗ ครูประถมศึกษาที่มีวุฒิถึง ๗๐% ถ้าหากพิจารณา จากวุฒิของครูประถมศึกษาที่น่าจะคาดว่า การศึกษาและการสอนในระดับประถมศึกษาควรจะได้ผล มากขึ้น แต่จากผลการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ปรากฏผลว่า การเรียนรู้ของนักเรียนประถมศึกษา จะขึ้นกับพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมของบิดา วุฒิของครูไม่มีส่วนในการส่งผลต่อการ เรียนรู้ของนักเรียน<sup>๒</sup>

ด้านตัวครู และการสอนของครู เป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดคุณภาพของการจัด การศึกษา ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนสามารถควบคุม คุณภาพการเรียนของเด็กได้เป็นอย่างดี ในด้านตัวครูมีผู้ให้ความ เห็นดังนี้

ธยุ แสงศักดิ์ มีความเห็นว่าลักษณะของครูที่ดีนั้นมี ๔ ประการคือ

๑. มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี ครูจะต้องสนใจ เอาใจใส่ปัญหาของนักเรียน คอยตอบปัญหา ให้กระจ่าง แน่แนว ไม่แสดงอาการรุนแรง ไม่เยาะ เย้ย รู้จักระงับอารมณ์ มีน้ำใจนักกีฬา ออกท นวางตัวเหมาะสม ไม่สนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป ไม่ทำให้นัก เรียนขายหน้า รู้จักชมเชย เปิด โอกาสให้นักเรียนประเมินผลการสอน ตักเตือนงานของนักเรียนด้วยเหตุผล

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลการวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๔๓-๔๔.

<sup>๒</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๑๗), หน้า ๒.

๒. มีความรักในอาชีพครู มีส่วนช่วยแนะนำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เสมอ รับฟังคำแนะนำ ปรับปรุงตนเองเสมอ หันสม্মัยต่อความรู้และกิจกรรมของครู เห็นว่าอาชีพครูดี ไม่อ้อมงูมี ร่วมมือสนับสนุนสมาคมการศึกษาวิชาชีพ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อการสอน

๓. มีจรรยาครู ไม่แพร่ข่าวลือ ชื่อสัตย์ต่ออาชีพ รักษาความลับของนักเรียน ปฏิบัติตามหน้าที่ราชการอย่างเคร่งครัด

๔. มีคุณสมบัติส่วนตัว มีความซื่อตรง สติปัญญาดี เชื้อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น คิดปรับปรุงโรงเรียน เป็นกันเองกับนักเรียน รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา

๕. รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสุภาพเสมอ<sup>๑</sup>

ส่วน สุรินทร์ สรสิริ ให้ความเห็นว่า ครูดีมี ๖ ประการคือ

๑. บุคลิกดี

๒. จัดห้องเรียนดี

๓. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน

๔. สอนดี

๕. มีเจตนาที่ดีต่ออาชีพครู

๖. ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองดี<sup>๒</sup>

จากลักษณะครูดีดังกล่าวข้างต้นนั้น สอดคล้องกับการสำรวจลักษณะครูดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ มีฉันทา ปิยะมาดา พบว่าครูดีมีลักษณะสำคัญ ๕ ประการคือ

๑. ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยนักเรียน

๒. เมตตากรุณา

<sup>๑</sup> ธนู แสงวงศ์ดี "ครูดี," วิทยากร ๒ (กุมภาพันธ์, ๒๕๐๕) ๔๕-๑๐๐.

<sup>๒</sup> สุรินทร์ สรสิริ, "ครูดีนั้นเป็นอย่างไร," วิทยากร ๗(๓-๔ กรกฎาคม ๒๕๐๕),

๓. การสอนดี
๔. ให้คะแนนนำปรึกษาแก่นักเรียน
๕. มีเหตุผลเป็นประชาธิปไตย
๖. มีคุณธรรม ซื่อตรง
๗. ให้ความอุปการะนักเรียน
๘. บุคลิกดี
๙. มีสัมพันธภาพอันดีกับนักเรียน<sup>๑</sup>

เสนีย์ มีทรัพย์ ได้ศึกษาและวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็น ด้านคุณธรรมนิยมของครู ประถมศึกษา กับนักศึกษาฝึกหัดครูปีสุดท้าย ในจังหวัดสงขลา ในด้านอุดมคตินิยมของครู ด้านวิญญาณครู ด้านคุณธรรมของครู ด้านจริยธรรมของครู ผลการศึกษาพบว่า ในด้านอุดมคติของครู ครูควรรยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และธำรงไว้ซึ่งชื่อเสียงและเกียรติคุณอาชีพครู ในด้านวิญญาณครู ครูควรเป็นผู้รับฟังและเคารพเหตุผลผู้อื่น รู้จักให้กำลังใจนักเรียนโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศ และวัย กำนคุณธรรมของครู มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพ และบุคคลทั่วไป ไม่เอาฆาตพยาบาลนักเรียน ด้านจริยธรรม ควรนำนักเรียนไปให้พ้นจากทางเสื่อม เว้นจากการกระทำผิดเรื่องชู้สาว รักษาชื่อเสียงค่านิยมของโรงเรียนและคณะครู รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แสดงความรักต่อนักเรียนทุกคนอย่างจริงใจ<sup>๒</sup>

<sup>๑</sup> มัชฌิมา ปิยะมาดา "การสำรวจคุณลักษณะครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและธนบุรี," (ปริทัศน์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๑), หน้า ๑๒๑-๑๒๗.

<sup>๒</sup> เสนีย์ มีทรัพย์ "การเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา กับนักศึกษาฝึกหัดครูปีสุดท้ายในจังหวัดสงขลา," (วิทยานิพนธ์ปริญาญามหาบัณฑิต แผนกประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒).

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ครูที่ดีนั้น ต้องมีลักษณะมีความดี มีคุณธรรม สนใจปรับปรุงวิธีการสอน ครูที่มีคุณค่าต่อการศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่ง มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองให้ เป็นคนดีมีคุณภาพ ทั้งนี้ เพราะครูเป็นผู้ใกล้ชิด ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กมาก ความสัมพันธ์ระหว่างครู หรือพ่อแม่ มีส่วนทำให้บุคลิกภาพที่แตกต่างในแต่ละบุคคลพัฒนาอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่ง ลักษณะของผู้ใหญ่นั้น เป็นผลจากการพัฒนาในวัยเด็ก ดังนั้นครู และพ่อแม่ ต้องช่วยกันรักษาสุขภาพกายและจิตลูกให้ดี โดยการถ่ายทอด และแนะนำหรือจัดประสบการณ์ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เพื่อ เด็กจะได้เติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรม

ในด้านการสอนนั้น จากข้อสังเกตในการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่า การสอนของครูไทยยังไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปจากการสอน เมื่อศตวรรษที่แล้วเท่าไร ถึงแม้จะมีวิธีการสอนตามแบบอย่างต่างประเทศมากมายก็ตาม แต่เมื่อครูออกไปสอนจริง คงใช้วิธีสอนแบบเดิม ทั้งนี้ เพราะไม่มีสิ่ง เอื้ออำนวยนั้นเอง<sup>๑</sup>

เมื่อเป็นดังนี้ครูจำเป็นต้องยอมรับว่า ไม่มีทฤษฎีการสอนใดที่ใช้ได้ทุกสถานการณ์หรือเหมาะกับครูทุกคน และเป็นการลำบากมากที่จะสร้างทฤษฎีเป็นแบบกลาง ๆ ดังนั้นการสอนควรพิจารณาหลัก ดังนี้

๑. เป้าหมายของการศึกษา
๒. สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้
๓. ลักษณะปฏิบัติและการจูงใจ
๔. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
๕. การประเมินผล

ตามหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอน มีนักจิตวิทยาได้แบ่งทฤษฎีออกเป็น ๓ กลุ่ม

ดังนี้

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา การสังเกตพฤติกรรมของครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, ๒๕๑๔), หน้า ๓๒.

๑. กลุ่มพฤติกรรม (Behaviorism) มี บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) เป็นบุคคลสำคัญในการเสนอทฤษฎีนี้ พฤติกรรมกลุ่มนี้พอสรุปได้คือ สิ่งเร้าภายนอกมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ครูต้องไม่ปล่อยให้เด็กเรียนโดยปราศจากเป้าหมาย เพราะไม่เชื่อว่านักเรียนจะเรียนรู้เนื่องจากแรงขับภายใน แต่ครูต้องเป็นผู้วางแบบอย่างรอบคอบ<sup>๑</sup>

๒. กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic) ซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นผู้ดำเนินการเสนอทฤษฎีนี้ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้พยายามศึกษากระบวนการเรียน โดยพุ่งไปยังสิ่งเร้า ความสนใจ คำนิยามและเจตคติแตกต่างจากทฤษฎีพฤติกรรม ตรงที่เชื่อว่าจิตซ่อนอยู่ใต้ใจ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากสิ่งที่สถิตอยู่ในตัวบุคคลนั่นเอง อาจสรุปได้ว่า คนชิวก็ชิววันยังค่ำ ตราบใดที่มีผู้ช่วยให้เขาสำนึกได้ว่าอย่างนี้ดีอย่างนั้นแล้ว พฤติกรรมของเขาอาจเปลี่ยน ครูจะต้องพยายามแก้จุดอ่อนภายใน และต้องเชื่อว่าทุกคนต้องเป็นคนดี มีศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์สูง หน้าที่สำคัญคือครูต้องช่วยนักเรียนแก้ปัญหาส่วนตัว และเรื่องวิชาการเป็นเรื่องสำคัญ<sup>๒</sup>

๓. กลุ่มมนุษยชาติ (Humanistic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์คือสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นมา แตกต่างไปจากกลุ่มพฤติกรรมที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่ปั้นได้ ตกแต่งได้ แล้วแต่เราจะต้องการมนุษย์ที่แท้จริงคือผู้พยายามต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้จักตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งสรุปได้ว่ามนุษย์ไม่สามารถหลอหลอมให้เจริญจากภายนอก ครูต้องสร้างความสำนึกให้เกิดในจิตใจ เด็กให้เด็กยอมรับสมรรถวิสัยของตนเอง<sup>๓</sup>

จากทฤษฎีทั้ง ๓ อาจสรุปได้ว่า ในการสอนนั้น หลักสำคัญอยู่ที่ตัวครูที่จะเร้าเด็กทั้งจากภายนอกคือ การใช้อุปกรณ์การสอนที่สามารถเร้าเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ และ

<sup>๑</sup> จรุง อุณห์, "การสอน," ประชาศึกษา ๖ (กรกฎาคม, ๒๕๒๐): ๒-๘.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

<sup>๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

สร้างสิ่งเร้าภายในโดยการอธิบายเร้า ยกอุทาหรณ์เพื่อกระตุ้นให้ภายในใจของเด็กคิดหาความสัมพันธ์ได้ นักเรียนที่อยู่ต่อหน้าครูนั้น ย่อมมีความแตกต่างกัน การสร้างสิ่งเร้าภายนอกอาจจะใช้ได้เฉพาะบางคนบางขณะ และในทำนองเดียวกัน สิ่งเร้าภายในก็จะได้ใช้เฉพาะบางคนบางขณะ ครูจำเป็นจะต้องสร้างสิ่งเร้าทั้งสองแบบและหลาย ๆ ครั้งในวิชาหนึ่ง เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

#### จ. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน

นอกจากการจัดการและการสอนของครูแล้ว ความสัมพันธ์กับพ่อแม่และบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว เป็นสิ่งที่สำคัญ บ้านที่มีบรรยากาศของความรัก ความเข้าใจ และร่วมมือกันแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล ลูกก็จะเรียนรู้และดำเนินชีวิตแบบนั้น ความรักความไว้วางใจ ความสามารถในการควบคุมตนเองจากวัยทารก จะส่งผลให้เด็กเริ่มสนใจในการพัฒนาตนเองในทางบุคลิกภาพ อารมณ์ และจริยภาพในวัยต่อ ๆ ไป เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองและพี่เลี้ยงควรมีหลักสำคัญในการเลี้ยงดูดังนี้

๑. ไม่มากเกินไป และไม่เร็วเกินไป การอบรมเลี้ยงดูควรจะให้เหมาะสมกับความสามารถและวัยของเด็ก ไม่ควรเคี่ยวเข็ญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไป หรือเรียกร้องในสิ่งที่เด็กยังไม่มีความสามารถจะกระทำได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความกังวลจนถึงความโกรธได้

๒. ไม่น้อยเกินไป และไม่ช้าเกินไป คือไม่ควรตามใจเด็กจนเกินไป หรือปล่อยปละละเลยในเรื่องที่ควรกวดขัน เพราะจะทำให้เด็กไม่พัฒนาไปตามวัย และมีนิสัยพึ่งพาผู้อื่นจนโต

๓. บิดามารดา และพี่เลี้ยง ที่มีส่วนในการอบรมเลี้ยงดู ควรมีความเห็นคล้าย ๆ กัน การขัดแย้งในการเลี้ยงดู จะทำให้เด็กรู้สึกสับสน บางครั้งก็เลือกเชื่อผู้ที่เข้าข้างตน ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอาจจะเกิดได้ยาก

๔. การอบรมควรสม่ำเสมอ ไม่ควรใช้อารมณ์, แต่ใช้เหตุผล การอบรมควรจะมีมุ่งให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีข้อบรมเพื่อความพอใจของผู้ใหญ่แต่ฝ่ายเดียว

๔. คำนิยามถึงสภาพแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เด็กจะเติบโตขึ้นมา ควรเลี้ยงดูอบรมเด็กให้รู้จักสภาพแวดล้อมที่แท้จริง มีใช้เพียงแต่ให้ปรับตัวได้ในบ้านและสังคมแคบ ๆ ทางญาติพี่น้องเท่านั้น เพราะในชีวิตจริง ๆ เด็กจะต้องไปเผชิญกับโลกกว้าง และควรมีความสามารถที่จะปรับตัวได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน<sup>๑</sup>

ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกสำหรับเด็ก ประสบการณ์แรกที่ได้รับ เป็นสิ่งที่คนในครอบครัวมอบให้ ครอบครัวจะต้องเลือกสิ่งที่ดีไว้ให้เด็ก ผลของการให้จะเกิดขึ้นในอนาคต ปฏิกริยาเบื้องต้นนี้จะเป็นผลให้เด็กได้รับผลตอบสนองในการพัฒนาเด็กโดยตรง<sup>๒</sup>

จากการวิจัยพบว่า พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกแบบประชาธิปไตย แบบให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผลให้อิสระแก่เด็กในการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบ จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างความอบอุ่น และสร้างอารมณ์ที่มั่นคงให้แก่เด็ก การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนี้ส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น เป็นผู้นำ กล้าแสดงออก

การศึกษารวิจัยของ เถลิงผล ต้นสกุล เพื่อเปรียบเทียบถึงพัฒนาทางสติปัญญา และความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของเด็กวัยก่อนเรียน ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของพ่อแม่ ระดับอาชีพและวิธีการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยศึกษาจากกลุ่มประชากรในชั้นอนุบาล ๑-๒ จำนวน ๔๐ คน ในเขตการศึกษา ๓ ผลการศึกษารวิจัยปรากฏว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีสติปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า สูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย สอดคล้องกับ ถิ่น แพเพชร์ และอรนุช หลิมประเสริฐ ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาความ

<sup>๑</sup> ฉวีวิมล จุฬานนท์, คุยกับหมอเรื่องลูก, หน้า ๑๔๗-๑๕๖.

<sup>๒</sup> Don C. Dinkmeyer, Child Development: The Emerging Self, 162.



คิดสร้างสรรค์ให้เด็กมากกว่าการอบรมแบบอื่น ๆ <sup>๑</sup>

ปิยวรรณ วิรัชชัย ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน พบว่าเด็กที่มารดามีความเชื่ออย่างมีเหตุผลในการเลี้ยงดู จะมีสุขภาพดีกว่าเด็กที่มารดาเลี้ยงโดยไม่มีเหตุผล และในการสร้างสุขนิสัยจากการศึกษาวิจัยของ ศรีวรรณ มากชู พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดา เศรษฐกิจ จำนวนบุตร การเข้าเรียน มีผลต่อสุขนิสัยของเด็ก <sup>๒</sup>

จินตนา เนิยมเปีย ได้ศึกษาการพัฒนาทางด้านภาษาของ เด็กวัยก่อนเรียนพบว่า เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี พัฒนาได้ดีกว่าเด็กที่มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำ ครอบครัวเล็กดีกว่าครอบครัวใหญ่ ในเมืองดีกว่าชนบท อาชีพรับราชการ และค้าขาย ดีกว่า เกษตรกร และรับจ้าง <sup>๓</sup>

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดู ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ จำนวนบุตร ระดับการศึกษาของบิดามารดา และสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างมาก

๑. เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการโรงหรือพี่เลี้ยง เด็ก

การโรงหรือพี่เลี้ยงเด็ก เป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในโรงเรียน ที่จะเป็นผู้ช่วยครูในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเด็กเล็กและอนุบาล ทั้งนี้เพราะเด็กยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากการโรงหรือพี่เลี้ยงเด็ก เช่นในการดูแลความสะอาดบริเวณโรงเรียน ดูแลความสะอาดห้องน้ำ ดักและแบ่งปันอาหาร ดูแลก่อนนอนและหลังตื่นนอน ดูแลเมื่อเด็กเล่นกลางแจ้ง ซ่อมแซมอุปกรณ์การเล่น ดูแลความปลอดภัยและอื่น ๆ เป็นต้น

<sup>๑</sup> สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลงานวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๒๗.

<sup>๒</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐-๘๑.

<sup>๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓-๘๔.

ภารโรง คือลูกจ้างประจำ เป็นบุคลากรประเภทหนึ่ง ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน มีจำนวนตามที่หน่วยราชการเจ้าสังกัดกำหนดไว้

๑. การคัดเลือกปัจจุบันเป็นเรื่องของโรงเรียน ที่จะทำหน้าที่คัดเลือกตัวบุคคลที่เหมาะสมที่จะปฏิบัติงานให้เกิดผลดีแก่โรงเรียน การดำเนินการคัดเลือกต้องดำเนินการอย่างรัดกุม ควรตั้งคณะกรรมการคัดเลือก หรืออาจใช้วิธีสอบแข่งขันก็ได้ เมื่อคัดเลือกได้ตัวบุคคลแล้ว จึงส่งเรื่องและรายละเอียดต่าง ๆ แบบที่หน่วยราชการนั้น ๆ กำหนด ไปยังผู้มีอำนาจในการบรรจุแต่งตั้งเพื่อสั่งบรรจุต่อไป

๒. การบรรจุแต่งตั้งและเลิกจ้าง ผู้มีอำนาจในการสั่งบรรจุ และบอกเลิกจ้างได้คือ

๑. ส่วนกลาง อธิบดี
๒. ส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัด

๓. แนวทางการคัดเลือก โรงเรียนมักประสบปัญหาเกี่ยวกับการได้คนไม่ดีมาเป็นภารโรงในโรงเรียน ทำให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ เช่นชอบดื่มสุรา เล่นการพนัน เสี่ยงงาน ลักขโมยสิ่งของ เป็นต้น ดังนั้นการคัดเลือกคนมาทำงาน ในบางครั้งอาจให้มาทดลองงานดูก่อนระยะหนึ่งอย่างใกล้ชิด มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายแก่ราชการ โดยอาจใช้วิธี

๑. จัดปฐมนิเทศ เพื่อให้คุ้นเคยกับสถานที่และบริเวณโรงเรียน
๒. กำหนดหน้าที่รับผิดชอบเป็นรายบุคคล
๓. ให้มีสมุดสั่งงานสำหรับงานพิเศษ นอกเหนืองานประจำ
๔. ให้มีการตรวจและเช็คงานที่ทำ
๕. ให้มีการประชุมชี้แจงประเมินผลงาน
๖. ส่งเสริมบำรุงขวัญให้กำลังใจในการทำงาน
๗. เปลี่ยนแปลงหน้าที่การงาน
๘. ให้ความสำคัญชอบหรืองดความดีความชอบ

#### ๔. พิจารณาโทษทางวินัย<sup>๑</sup>

จากเอกสารในวิชาการสัมมนาของภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๔ จากการสัมมนาได้กล่าวถึงความสำคัญของภาระโรงว่า

"... อาคารบริเวณนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพล ต่อการเรียนรู้ของเด็ก เป็นอย่างยิ่ง ในฐานะนักบริหารยุคใหม่ ควรจะพยายามจัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น และบุคคลที่สำคัญ เป็นอย่างยิ่งคือ ภาระโรง เพราะภาระโรงจะต้องเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่ทั้งหมด ตลอดทั้งปี ดังนั้นจึงต้องให้เกียรติมาร่วมประชุม และตั้ง เป็นคณะกรรมการ ย่อมเป็น เรื่องสำคัญไม่ควรละเลย"<sup>๒</sup>

นอกจากภาระโรงแล้วในโรงเรียนอนุบาลควรมีพี่เลี้ยงเด็ก เพื่อทำหน้าที่ช่วยครูดูแลเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการเตรียมอาหาร การอาบน้ำให้เด็ก ดูแลเด็กเข้าห้องน้ำ ดูแลเด็กนอน จัดเก็บอุปกรณ์เครื่องเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

พี่เลี้ยงเด็กนั้นจะต้องเป็นผู้ที่รักเด็ก จบประถมปีที่ ๔ หรือประถมปีที่ ๗ และต้อง เข้าทำการอบรมประมาณ ๑๕ ถึง ๒๐ วัน

ภาระโรงและพี่เลี้ยงเด็กนั้นยังไม่พอกับจำนวนเด็กเล็ก หรือเด็กอนุบาลทั้งนี้เพราะงบประมาณจำกัด และเป็นส่วนที่หน่วยราชการต่างๆที่จะต้องจัดหา เพื่อช่วย เสริมให้เด็กได้มีคนดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์ต่อไป

ในการวิจัยเกี่ยวกับภาระโรงหรือพี่เลี้ยงเด็กนั้น ยังไม่มีโดยตรง ในการวิจัยการจัดศูนย์เด็กวัยก่อนเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึงภาระโรงหรือพี่เลี้ยงเด็กว่า วุฒิประถมปีที่ ๔ และ ๗ สำหรับเงินเดือนนั้น เป็นกลุ่มต่ำสุดคือ ๕๕๓ บาท ถึง ๕๓๒ บาท ก่อนจะทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กวัยก่อนเรียน ได้รับการอบรม ๑๕ ถึง ๒๐ วัน

<sup>๑</sup> กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา. คู่มือครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดใหม่ (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๒๑๒-๒๑๓.

<sup>๒</sup> จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, เอกสารสัมมนาการบริหารบุคลากรภาระโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: แผนกบริหารการศึกษา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๑.

ดังนั้นการโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการศึกษามาก เพราะครูอาจจะโยกย้ายโรงเรียนได้ แต่การโรงเรียนอยู่ประจำ ความรับผิดชอบย่อมสูง และมีความจำเป็นในการให้บริการแก่นักเรียนและครูตลอดเวลาโดยเฉพาะเด็กวัยก่อนเรียน

อมร แดงอ่อน พี่เลี้ยงเด็กชั้นอนุบาลกลุ่ม ๑ ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกอนุบาล ให้ความเห็นว่า งานในหน้าที่ที่ทำได้แก่ การทำความสะอาดห้องเรียน จัดโต๊ะเก้าอี้นักเรียน ดูแลอุปกรณ์เครื่องเล่นต่าง ๆ ดูแลเด็กเล่น ช่วยตักข้าวและดูแลเด็กรับประทานอาหาร ดูแลแต่งตัวให้เด็กก่อนและหลังนอน เวลาครูไม่อยู่ต้องช่วยดูแลเด็กทำกิจกรรมแทน

การรับเข้าทำงานใช้วิธีสัมภาษณ์ เรื่องความรู้เกี่ยวกับเด็ก ก่อนจะทำงานมีการนิเทศเพื่อให้เข้าใจงานในหน้าที่ ตอนแรกเป็นลูกจ้างรายวันก่อน ได้รับเงินวันละ ๓๔ บาท เมื่อได้บรรจุเป็นลูกจ้างประจำได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๙๕๐ บาท ขณะนี้ทำงานได้ ๔ ปีแล้ว ได้รับเงินเดือนละ ๑,๒๐๐ บาท มีค่าเลี้ยงดูบุตรและสวัสดิการต่าง ๆ เท่ากับคนงานหรือลูกจ้างประจำทั่วไป

ปัญหาในการทำงานมีบ้างเล็กน้อย ในเรื่องเด็กที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องช่วยเหลือเกือบตลอดเวลา เด็กบางคนชอบละเลยกฎเกณฑ์ เพื่อนร่วมงานมีปัญหาบ้างในเรื่องละเลยหน้าที่ ต้องเข้าไปช่วย ซึ่งนอกเหนือจากความรับผิดชอบของตน ส่วนความสัมพันธ์กับอาจารย์ไม่เป็นปัญหา<sup>๑</sup>

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<sup>๑</sup> อมร แดงอ่อน. พี่เลี้ยงเด็ก. สัมภาษณ์, ๓๐ เมษายน ๒๕๒๓.